

2

SPECIMEN ACADEMICUM
DE
LINGUARUM STUDIO

AB
INGENIO PUERILI
HAUD ALIENO.

CUJUS PARTEM SECUNDAM,

Conf. Ampl. Facult. Philos. Reg. Acad. Aboëns.

Publicæ bonorum censure modeste submitunt

ABRAHAMUS CAJANUS,

Philosophiæ Magister,

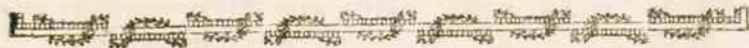
&

HERMANNUS MALMBERG,

Ostrobothnienses.

In Aud. Majori die XXIX Octobris MDCCCIII.

Horis a. m. convectis.

ABOÆ, typis Frenckellianis.

2

COMMISSARIEN
ÅDEL OCH HÖGAKTAD
HERR GUSTAF MALMBERG,
OCH
FRU MARGAR. MALMBERG,
FÖDD ULFVIN,

MINE HULDASTE FÖRÄLDRAR!

Gladjens känsla vid ynglingens förstbundne kärleve förädlas genom tacksamhetens. Och hvem skulle jag tacka, om icke mina Föräldrar, näst Försynen, som skänkt mig dem så huldade? Mätte dock min tacksamhet yttra sig, icke blott i ögonblicks känslor, som de, hvarmed jag här offentligen tecknar EDER dem, utan i et jemt bemödande, at förtjena EDER välfignelse, och genom EDRA välmenta förmaningars efterlefnad i verket vara

MINE HULDASTE FÖRÄLDRARS

Iydigste for...

HERMAN MALMBERG.

§. VI.

Tres inprimis sunt modi excitandæ industriæ puerorum: *Laus* nempe diligentibus tributa, *Comendatio ipsius rei* ut præclaræ atque fructuosæ, & *Aliorum* denique, quos magni faciunt, *Exempla*. Quas jam res separatim, & quidem primum *Laudem*, consideremus.

Excitari industriam *laude*, ut observatu ita explicatu est facile. Nam natura ita facti sumus omnes, ut ex aliorum de nobis bona opinione, quoniam juxta testimonia experientiæ, magnam in felicitatem nostram vim habet, voluptatem capiamus, ex mala vero, quia salutis nostræ inimica haud raro esse solet, tædium sentiamus. Hinc itaque sequitur, quod etiam experientia quotidiana confirmat, nos aliorum de nobis bonæ opinionis obtinendæ, malæ vero fugiendæ gratia propensos esse atque promptos ad utendum adminiculis huic consilio idoneis. Quæ adminicula variorum sunt generum, juxta varias hominum vitæ rationes conditionesque. Agricola enim labor improbus terræ colendæ impensus, militi fortitudo bellica, mercatori copia mercium & pecuniæ cum fide

C

con-

conjuncta, literarum studio solida doctrina, & sic porro, laudem plerumque parit. Quisque horum, inprimis si ad suum vitæ genus naturali inclinatione fertur, cum laude quæsitâ dignus ab aliis judicatur; majori majorique in eam augendam incumbit opera, more ferme avari, usum divitiarum collectarum nunquam fere respicientis, sed animum suum totum ad colligendas tantum intendentis. Pueri itaque linguis studentes (de aliis enim hoc loco non disputamus) dum laudem debitam inde assequuntur; novæ expendæ studium in iis accenditur. Quo nisu & studio dum feruntur, usque industrii esse discunt.

Hinc itaque facile apparet, præceptoris cujusvis sapientis, qui industriam discipulorum suorum excitare cupit, esse sobrie eos laudare, si fuerint diligentes, probi & modesti. Nam si laudem, qua digni sunt, illis denegat, quasi injuriam illis infert, quia omnes a natura, inprimis pueri, laudis cupidine trahuntur: quo fit, ut, dum nullam haberi rationem studii sui vident, pigritiæ, inobedientiæ, aliisque vitiis se facile tradant. Sed cavendum diligenter est, ut moderate & non nisi vere diligentibus honestisque hoc laudis præmium impertiatur; alias enim plus mali quam boni inde nascetur.

Magnam inprimis laus ad excitandam industriam discipulorum vim habebit, si præceptor discipulos suos statis temporibus coram auditoribus, qui apud e-

os auctoritate valent, quosque venerari siveverunt, examinare & merito præconio ornare sciat, vel permittere, ut tales auditores ipsi eos aliquando examinent, diligentiamque & profectus eorum approbent; imo præmiorum quoque loco, munuscula quædam jucunda atque abufui non obnoxia, illis distribuunt. In quo tamen consilio persequendo cavendum sollicite est, ne vanæ gloriæ, arrogantiae, nimiaeque de se & ingenio profectibusque suis, opinioni, alimentum temere & imprudenter præbeatur.

Est etiam *Commendatio rei* scita & diligens, ratio idonea ad excitandam industriam puerorum; quare eam silentio omnino præterire fas non est, licet plene rem exponere hoc loco non liceat.

Quo quis de aliqua re magnificentius & præclarius sentit, quoque vividius de utilitate ejus persuasus est, eo etiam diligentius lubentiusque ei sibi comparandæ studet, si nempe sperare audet, se studio suo ejus participem fieri posse. Cum igitur pueri de linguæ alicujus pretio atque præstantia magnifice existimare discunt, illisque persuaderi potest, cognitionem ejus multiplicem præclarumque sibi usum parituram; non est dubium, quin ad studium ejus efficaciter permoveantur.

Qui vero præceptor linguas ita commendare voluerit, ut pueri de utilitate earum fiant persuasi &

ad diligens earum studium excitentur, is non solum doceat, quam nobile homini instrumentum ideas suas aliorum ope ditandi, sermonis facultas sit, quamque certam plurium excultarum linguarum cognitio viam aperiat, de multarum gentium acquisitis doctrinæ opibus participandi; sed etiam quam curtam hætenus cognitionis supellectilem auxilio solius linguæ nostræ vernaculæ colligere liceat. Quibus addat sensimque ostendat, totam studiorum nostrorum hodiernam rationem eorum consilio, qui ad linguæ patriæ peritiam restringi eorum operam volunt, qui in Republica literaria locum aliquem atque nomen adipisci voluerint, adversari. Quia vero plures hodie sunt gentes, quæ in literarum studio quasi æmulantur, quæque librorum cognitu dignissimarum copia abundant, quibus legendis doctrina solida atque uberrima feliciter comparari potest; inculcandus est non solum usus singularum, sed & auxilium mutuum explicandum, quod reliquis discendis una solide percepta affert: & fructus multiplex vivide exponendus, quem linguarum illarum cognitio, si vel peregrinas regiones visitandi occasio contigerit, vel cum peregrinatoribus nostras terras adeuntibus conversari aliquando opus fuerit, & sic porro.

Omnium vero industriæ excitandæ rationum *Exempla aliorum* ob oculos posita (inprimis eorum, quos magni facere didicerunt) plurimum valebunt. Quanta vis exemplorum in genere sit, experientia quotidiana-

diana docet. Est nempe insitum hominibus omnium ætatum & generum, ut aliorum, inprimis eorum, cum quibus conversantur & vitam communem agunt, exempla, ut corpora flumini innatantia, a cujus motu jugiter propelluntur, imitentur atque ab iis quasi abripiantur.

Cum itaque pueri linguis discendis studentes vident alios, præcipue ejusdem fere secum ætatis, diligentem iis operem impendere ac diligentiae suæ honestatisque laudem a præceptoribus publice reportare; eam sine dubio hoc in illos vim habebit, ut illos æquare, si non superare, conentur, inprimis prudenti præceptorum consilio simul excitati, adjuti & quasi foci.

Maxime autem exempla aliorum hanc vim exercebunt, si plures sint discipuli, inter quos eorum, qui præmia diligentiae reportant, præ legnibus nimis tenuis non est proventus.

Ab hoc loco alienum non est paucis monere, quanta igitur sit hoc nomine præstantia Scholarum publicarum præ institutione puerorum privata. Nam, ut taceam, in universum expectari debere, ut doctores, qui iis publica auctoritate præficiuntur, in literis sint magis versati, quam rudes sæpe adolescentes, quibus privatim docendi provincia vulgo committitur, hanc laudem illis experientia vindicat, quod æ-

emulatione inter plures simul discentes, ordinis in studiis urgendis observatione diligentiore &c. adjuvante, solidiore linguarum, imprimis eruditaram illarum, cognitione instructi, ex illis, quam ex privatis Scholis, prodeant discipuli.

Bene ergo esset, si parentes omnium ordinum liberos suos publica informatione frui sinerent, vel saltem privata tali, cui plures præsenserent præceptores, qui conjunctis viribus, sapientem simul observantes docendi Methodum, plurium simul parentum liberos cognitione imbuerent non modo linguarum, sed etiam aliarum rerum patriæ utilium. Quod ipsum non æmulationi solum locum compararet faciliorem, verum etiam alios præclaros gigneret fructus (a).

§. VII.

Commemorata jam arte excitandæ industriæ puerorum, restat, ut pro virili de ipsa *via* seu *methodo* linguas discendi paucis dicamus.

Qui-

(a) Egregie Nobil. SCHÖNBERG Utkäst, om det Allmänna Uppfostrings Verket, (Holmiæ 1770, 80) §. 4, pronuntiat: "At flika sina barn til Allmänna Scholor, har många fördelar. Det är mer än ofta, at man til private Informatorer finner mindre flikelige personer, med söga insigter och mindre stadgade seder, än at man är så lycklig, at träffa wettige, kloke och

Quicumque ad veram genuinamque linguarum cognitionem pervenire avet, *duplex ipsi via* patet, vel *Analytica (Practica)* vel *Synthetica (Theoretica)*. De illa nobis primum disputandum videtur, & quidem ita, ut, postquam paucis significaverimus, qua in re posita sit, deinde breviter exponamus, quo ordine, quaque *ratione* pueri in ea progredi debeant. Sed antequam ipsam rem attingamus, hortandos esse linguarum studiosos putamus, ut ad cognitionem linguarum peregrinarum adspirantes, primum linguæ suæ vernaculæ cum practica tum theoretica (hac saltem quoad partem maxime necessariam) cognitione sese muniant,

"stadige män vertil. Den är ej sticlig at stadga an-
 "dras tankesätt och seder, som är sjelf ostadgad; Man
 "bör däremot förmoda, at de, som antagas til Lärare
 "wid de offentliga Scholerna, äga mera insigt och
 "stadga. All tåflan, som endast winnes i fleras ge-
 "mensamma undervisning, saknas wid enskildt infor-
 "mation. Under samlesnad med flera af allehanda
 "stånd och wilkor, afwänjas de förnämares och rika-
 "res barn, at anse sig of et bättre slags lera, än den
 "öfriga delen af människoslägtet, fördräfweliga fördo-
 "mar, som de lätteligen få, då de icke se werlden län-
 "gre än i sine föräldrars hus! De wänjas wid tarf-
 "weligt lefnadsfätt och wid den likhet, som fria Sam-
 "hällden älska. De wänjas at passa på flokkslög-
 "net: de nedgas arbeta och dragas ifrån de många förbinder,
 "hvilka, i synnerhet i de större hus, taga bort myc-
 "ken tid. De skiljas ifrån Mödrarnes ofta wanliga
 "flemighet och hårdas."

niant, ne postea multum temporis frustra terant, & multum molestiæ temere sibi contrahant.

Via autem (ut ad rem redeamus) seu *Methodus* discendi linguas *Analytica* in eo posita est, ut a specialibus & exemplis ad regulas & præcepta universalia sensim progrediamur. — Qui hac via ad cognitionem linguarum pertingere cupiunt, eum sequantur ordinem, ut, cognitis literis, & artis pronuntiandi primis elementis, *Vocabularium* quoddam bonum & utile, (tale nempe, quod rerum jucundarum, memorabilium & puerorum captui accommodatarum cognitionem simul scite offerat) ea lingua conscriptum, cujus cognitio desideratur, copię verborum comparandæ gratia, informatione vivæ vocis, & quidem ope linguæ vernaculæ, institutæ, adjuti perlegant; quo factò, examen a præceptore institutum mox simul accedat oportet,

Recensionem istiusmodi Vocabulariorum, quæ nempe in quacunque lingua discenda optima sint, ob duplicem causam missam facimus; quarum altera hæc est, quod brevitatis rationem habere cogimur, altera, quod quisque præceptor pro suo atque discipulorum suorum vario usu varium delectum adhibere debeat. Bene vero est, si in illis simul figuræ æri incisæ adhibeantur, puerorum attentionem & studium eo excitantes, quod res oculis quasi fidelibus subjiciant atque mentes specie sua alliciant atque capiant.

Quo

Quo nomine consilium a COMENIO (cujus *Orbis Pi-
ellus* notissimus est liber scholasticus) tentatum, si ma-
jori judicio & diligentia perficiatur, non exigua fa-
ne laude ornandum & commendandum venit.

Ubi jam pueri istiusmodi Vocabulariis legendis
copiam verborum non contemnendam sibi compara-
verint; ordinis ratio postulat, ut ad perfectionem *De-
clinationum & Conjugationum*, ejus linguæ, cujus cogni-
tionem expetunt, accedant. Quas quidem tam fami-
liares sibi reddant, ut alia nomina cujuscunque gene-
ris, verbaque formæ saltem regularis juxta eas accu-
rate flectere valeant. Quod dum faciunt, necesse est,
ut in vernaculam suam, collatis simul casibus utrius-
que linguæ, numeris, temporibus, modis, accentibus-
que & omnium magis minusve diversa indole, voca-
bula flectenda reddant; alias enim finis spectati com-
potes fieri nequeunt. Illa vero objectio hic non af-
feratur, qua pueros dicunt per explicationem tantum
Auctorum, præsentis præceptore, institutam, sine ope
Compendii cujusdam Grammatici, Declinationes Con-
jugationesque satis discere; hoc enim consilium non
solum præceptori permolestum evadit, (& inprimis
in Scholis Publicis, ubi magna adest discipulorum tur-
ba, difficillimæ executionis), sed præterea cum præ-
ceptor tum discipuli maximam temporis jacturam ita
faciunt.

Comparata promptitudine nomina declinandi ver-
baque conjugandi linguæ discendæ peregrinæ, postu-
lat

lat ordo, ut ad *libri* cuiusdam facilis, & de rebus,
 quæ pueris jucundæ (aut saltim non molestæ atque
 ingenio eorum convenientes) esse solent, agentis, *ex-*
plicationem mox accedatur. Illud vero præceptori cu-
 ræ cordique esse in initio debet, ut, antequam parti-
 culam quandam libri explicandi pueris perlegendam
 tradat, primam ipse illam eis explicet atque illustret,
 eum quoad *res*, tum quoad *verba*. Illas quidem ita
 declaret, ut diligenter ostendat, quam vim ad felici-
 tatem virtutemque efficiendam habeant, *hæc* vero, ut
 sollicitè doceat, quinam eorum primarii ac proprii,
 quinam adventitii & improprii sint significatus, &
 quem significatum Auctor hoc vel illo loco libri ex-
 plicandi verbis suis subijciat. Explicans lectionem
 discipulis debet doctor Dictionario quodam commode
 utendi rationem illis una monstrare, eosque advesfa-
 cere illi consulendo, quo discipuli sensim discant ipsi,
 & verba peregrina investigare, & aptas cuique loco
 illorum significationes reperire atque eruere. Perni-
 ciosius vero ac inconsultius nullum esse consilium po-
 test, quam illud, quod multi commendant, ut præce-
 ptor discipulis semper adstans singula illis adeo dili-
 genter explicet, ut nihil omnino curæ atque laboris
 propriæ illorum industriæ, conatui & labori relinqua-
 tur. Qua stultitia non modo a viribus suis adhiben-
 dis, evolvendis & perficiendis arcentur, adeoque tor-
 pidi fiunt, tardi & obtusi, sed etiam ignavi, a labore
 & conatu quocunque adhibendo alieni, libris literis-
 que

que infesti, & ad eas urgendas, quamprimum a præceptoris molesto sibi iugo liberati fuerint, prorsus & averſi & impares evadunt.

Cum porro diſcipuli lectionem ſuam memoria complexi, præceptorem ut examinentur rogantes ad-eunt; ſequentia ab illo ſollicite obſervanda ſunt monita: primum ut, prolato loco quodam Auctoris ex libro adhibito ad primum uſque comma, (ſeu comma cum puncto, ſeu colon, ſeu ſignum interrogationis, ſeu denique punctum), obſervata ſimul vera pronunciatione vocabulorum, non permittat diſcipulos libere reddere verba Auctoris, ſed primum ordine eo, qui in libro obvenit, quoad fieri poteſt retento, ſingula accurate in vernaculam transferre doceantur. Alias enim facile accidit, ut pueri, adſvefactis ſemper auribus ſuis conſtructioni ad vernaculæ linguæ genium adornatæ, præpoſteram de lingua diſcenda notionem ſibi forment, nonniſi vernacula ſua cogitare diſcant, & peregrinam illam in hanc ubique commutent, ita ut, cum denique peregrina illa loqui aut ſcribere debent, vere tamen nonniſi vernaculam, verbis licet peregrinis expreſſam, adhibeant, neque ad verum peregrinæ illius genium unquam pertingant.

Putet vero forte aliquis: pueros, niſi illis ubique permittatur ſic dicta *Conſtructio* in Scholis vulgo uſitata, ſenſum Auctoris intelligere non poſſe? Reſpondemus: poſſe eos utique Auctorem intelligere,

modo primum cognitione linguæ vernaculæ debita fuerint tempestive instructi, & deinde præceptor observaverit, ut, commate quodam Auctoris ita ut diximus translato, simul doceatur, quomodo hoc ex vernaculæ more exprimi debeat? — Illud vero præceptor sollicitè meminisse debet, ut discipuli sub explicatione attendant ad casus, numeros, genera nominum, verborumque, modos, & personas in utraque lingua oblatas; ut sæpissime jubeat eos declinare nomen quoddam & conjugare verbum, nonnunquam ordine etiam retrogradu, quo ad promptitudinem declinandi conjugandique majorem perveniant; ut denique doceat eos sensim observare, quænam differentia sit inter Adverbia & Conjunctiones, Præpositiones atque Interjectiones, quos modos quosque casus regant, & sic porro.

Explicata sic lectione proposita; præceptoris porro erit a discipulis exigere, ut nomina locorum memorabilium, regionum, urbiumque occurrentia, sibi in mappa Geographica ostendant; ut phrasès obvias in vernaculam memoriter transferant & versa vice phrasès vernaculas in peregrinas iis respondentes; ut indicent, quibus de rebus caput quodque explicatum agat, judiciaque sua de iis, ubi opus videbitur, adponant (quæ, si a veritate aberraverint, præceptor benigne corrigit). Sic discunt discipuli non modo de rebus accurate judicare, sed simul multa alia utilia iis licet inculcare, ut cognitionem rerum gestarum, bono-

bonorum morum præstantiam, amorem veritatis, patriæ &c. Quæ omnia requirunt, ut præceptor ipse possit & velit diligenter eos docere, & donis veritates cum discipulis communicandi sit ornatus.

Cum jam discipuli hoc modo librum quendam peregrina lingua conscriptum explicarunt; alius liber eadem lingua exaratus, explicatu paullo difficilior, prout ad finem spectatum obtinendum videbitur necessarium, perlegendus tradatur, in quo vertendo & interpretando eadem procedatur ratione.

Comparatis ita copia verborum phrasiumque debita, cognitione quadam partium orationis, generum, numerorum, casuum, graduum, formarum, modorum, temporum, & personarum, nec non promptitudine declinandi nomina, pronomina, supina & participia, verbaque conjugandi; facilius feliciusque peregrina illa lingua *loquendi facultas* cum hac diligentia conjungi potest; (nisi occasio fuerit hanc facultatem antea jam pedetentim illis communicandi, ubi nempe copia haberi potest talium, qui lingua illa peregrina, si non commodissime, attamen tolerabiliter & promte uti in sermone valent: sic enim imitemur naturæ morem, & non oculis tantum, sed & auribus ad linguæ facultatem comparandam adjuvaremur). Id ut efficiatur, præceptoris erit sæpissime (sed non ad tædium usquæ) *Colloquia* cum discipulis lingua illa peregrina instituere: quæ tangere debent

non res abstractas, sed pueris notas & jucundas, quas præceptor ope ejusmodi phrasium exhibere debet, quarum significatus discipuli ex libris, quos explicarunt, sibi notos habeant. Quæstiones similiter sæpissime illis proponere debet peregrina illa lingua, ad quas discipuli respondeant, quos errantes, corrigat benigne. Offerat illis subinde sensum quendam brevem vernaculæ linguæ, ut in peregrinam illam transferant. Sic sensim illis ostendere poterit, quomodo Adjectiva construenda sint cum suis substantivis genere, numero & casu debito, nec non verba in numero & persona, quem nominativus antecedens postulât. — Addat ubique plura exempla, quo discipuli promptius loqui discant, & consuetudine adjutis res facilius succedat.

Nec parum hac in re proficiet præceptor, si tradat discipulis *libellos*, qui continent quæstiones varias ad vitam communem pertinentes, responsionesque ad easdem utraque lingua (peregrina nempe & vernacula adornatas, en Glöshof); quales libros discipuli lubenter legunt, quo colloquia cum præceptore eo facilius instituere possint, laudemque inde sibi comparare. — His omnibus rebus efficiet præceptor sapiens, ut discipuli sui spe citius peregrina illa lingua loqui discant, saltem de rebus vulgo sibi explicandis.

Tradita igitur notione viæ Analyticæ & ordine rationeque juxta illam in studio linguarum progrediendi; alienum non sit paucis monere, pueros initium
stu-

studii linguarum ab hac (non a Synthetica illa) facere debere. Ea enim via mens humana in discendo fere progreditur. Nonne etiam Historia testatur, artes tempore præcessisse scientias? Quod neque mirum. Hominis enim cujuscunque cognitio primum est exigua, post, accedente experientia (matre cognitionis humanæ) majorem majoremque perfectionis gradum attingit. Primis ætatis temporibus ideæ nostræ ad summum claræ esse solent, postea demum paullatim distinctarum laudem sibi vindicant.

Absit autem ut putemus Methodum *Analyticam* solam cognitioni linguarum veræ & solidæ comparandæ sufficere; ostendere contra conabimur, *Syntheticam* illi hoc consilio esse utique adjungendam.

§. VIII.

Cum pueri ope Methodi Analyticæ eo in lingua quadam peregrina discenda processerunt, ut copiam verborum phrasiumque debitam possideant, ita ut libros, saltem quosdam faciliores, explicare valeant, sermonem præceptoris peregrina illa lingua institutum intelligere, ad quæstiones ejus, aliqua saltem ex parte, respondere; opus porro est, ut, si plenior linguæ illius cognitio postuletur, ad *Viam* seu *Methodum Syntheticam* confugiamus in eo positam, ut a Theoria & regulis addiscendis ad praxin procedatur.

Quo

Quo ordine quaque ratione studiosi linguarum hac via progredi debeant, quia plerisque ignotum esse præceptoribus non solet (hæc enim vulgarior est methodus); non nisi brevissimis opus erit significare.

Quatuor *Grammatices* partes faciunt vulgo doctores linguarum: *Orthographiam* nempe, *Etymologiam*, *Syntaxin* & *Prosodiam*. — Pueris, qui via progressi Analytica, linguam quandam peregrinam eatenus jam cognoscunt, ac nuperrime docuimus, hic proponendus nobis videtur illarum cognoscendarum ordo, ut *Orthographiæ* primum studeant, donec vocabula, quoad *litteras*, *syllabas*, *interpunctionesque* rite adhibere valeant, sive recte ea scribere possint. Id ut facilius efficiatur, præceptor debet sæpissime, primum loca egregia Auctorum exscribenda, proponere, deinde dictando exhibere talia idonea exempla, quæ discipuli calamo sequantur & scripto consignent. —

Sed filium dicendorum hic abrumpere, ut reliqua alii reservare tempori cogimur.

